

Brabantse burgers in beeld 2022

Het perspectief van Brabanders op de ontwikkelingen in Brabant

Brabantse burgers in beeld 2022

Het perspectief van Brabanders op de
ontwikkelingen in Brabant

I. van Roover PhD

B. van Dalen MSc

D. van de Ven MSc

Colofon

Het PON & Telos heeft dit onderzoek verricht in opdracht van

Provincie Noord-Brabant

Auteur(s)

I. van Roover PhD
B. van Dalen MSc
D. van de Ven MSc

Foto

Nationale Beeldbank

Publicatienummer

220210-1

Datum

maart 2022

© 2022 Het PON & Telos

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Het PON & Telos. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van Het PON & Telos. Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan Het PON & Telos geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Meer informatie

www.hetpon-telos.nl

Reflectie

Aan het begin van ieder jaar vragen we Brabanders wat zij vinden van zaken die spelen in de (Brabantse) samenleving. Dit doen we vanaf 2017. We vragen naar wat goed gaat, waar uitdagingen liggen, hoe het gesteld is met (politiek) vertrouwen en hoe men denkt over diverse maatschappelijke ontwikkelingen en opgaven. We maken de vergelijking met voorgaande metingen en waar mogelijk ook met landelijke bevindingen.

Dit jaar valt op dat Brabanders hun geluk weer positiever beoordelen. Daarnaast valt op dat Brabanders negatiever zijn over wat de overheid voor ze doet en lijken verder af te staan van politici, Kamerleden en ministers ten opzichte van een jaar geleden. Het vertrouwen in overheden is ten opzichte van vorig jaar dan ook gedaald. Dit beeld zien we landelijk ook terug¹. Huisvesting is op dit moment het thema met de grootste uitdagingen voor Brabant. Meer mensen maken zich zorgen over het tekort aan woningen en de leefbaarheid in de dorpen. Vorig jaar stond de Gezondheidszorg nog op nummer één. Brabanders zien dit thema nog steeds als één van de grootste uitdagingen, maar staat nu op de tweede plaats. Na een periode waarin de coronacrisis centraal stond, lijkt er nu weer meer ruimte te zijn om (ook) zorgen te hebben over andere thema's. Dit is in lijn met de landelijke bevindingen. Op de thema's waarin we verschillen zien ten opzichte van vorig jaar, zijn Brabanders over het algemeen wat minder positief en antwoorden vaker neutraal.

¹ Den Ridder, J., Vermeij, L., Maslowski, R., van 't Hul, L. (2021). Burgerperspectieven 2021|4. Den Haag: SCP.

Managementsamenvatting

Algemeen

- Van 10 t/m 17 januari 2022 is een vragenlijst voorgelegd aan Brabanders over ontwikkelingen in Brabantse en Nederlandse samenleving (kortweg 'Burgerperspectief'). De vragenlijst is ingevuld door 1.306 Brabanders. De resultaten uit het onderzoek zijn representatief voor geslacht, leeftijd en opleidingsniveau.
- Brabanders zijn gelukkiger dan vorig jaar. Zij beoordelen hun geluk met een 7,0 gemiddeld, vorig jaar was dit nog een 6,8 gemiddeld.
- Brabanders vinden dat het goed gaat met de werkgelegenheid in Brabant. Anders dan vorig jaar, toen werkgelegenheid de eerste plaats moest delen met onderzoek en technologie, staat werkgelegenheid nu op een duidelijke eerste plaats van terreinen waar het in Brabant goed mee gaat. Op de tweede plaats staat onderzoek en technologie, op de derde plaats mobiliteit.
- De gezondheidszorg staat niet langer op de eerste plaats als terrein met de grootste uitdagingen. Brabanders zien nu huisvesting als terrein met de grootste uitdaging voor Brabant. Het percentage Brabanders dat huisvesting benoemt is gestegen ten opzichte van vorig jaar van 35% naar 56%.
- Ten opzichte van vorig jaar zijn Brabanders negatiever over wat de overheid voor ze doet, wat voor invloed mensen zelf hebben op de overheid, hoe bekwaam politici zijn en of Kamerleden en ministers iets geven om wat mensen denken.
- Over het algemeen valt op dat Brabanders op thema's waarin we verschillen zien ten opzichte van vorig jaar iets minder positief en vaker neutraal antwoorden.

Gezonde en veilige leefomgeving

- Minder Brabanders hebben vertrouwen in de huidige Brabantse samenleving gezond oud te kunnen worden (53% ten opzichte van 58% vorig jaar). Dit geldt ook voor het vertrouwen dat men heeft om in de toekomstige Brabantse samenleving oud te worden (51% ten opzichte van 56% vorig jaar).
- Net als vorig jaar maken minder mensen zich zorgen over de luchtkwaliteit in hun leefomgeving. Het percentage daalde van 43% naar 39%.
- Twee derde of meer van de Brabanders maken zich zorgen over drugscriminaliteit (68%), over leegstaande panden die gebruikt worden voor illegale praktijken (66%) en bedreiging van burgemeesters en wethouders (72%). De percentages zijn vergelijkbaar met vorig jaar.
- Bijna zes op de tien Brabanders (58%) hebben vertrouwen in de medemens. Dit is vergelijkbaar met vorig jaar.
- Het vertrouwen in de nationale overheid, in politie en justitie, in de manier waarop de gemeente wordt bestuurd, in het functioneren van de Brabantse overheid en in het functioneren van de veiligheidsregio's in Brabant is gedaald ten opzichte van vorig jaar. De daling in het vertrouwen in de nationale overheid is het grootst: van 47% naar 27%.
- De ervaren wrijving tussen groepen wordt het meest waargenomen tussen de mensen die het in dit land voor het zeggen hebben en de rest van de bevolking.

Energietransitie en klimaatproof Brabant

- Bijna 60% van de Brabanders maakt zich zorgen over het klimaat. Dit is vergelijkbaar met vorig jaar.

- Minder Brabanders hebben er vertrouwen in dat we in de toekomst voldoende kunnen besparen op energieverbruik (38% ten opzichte van 48% vorig jaar). Het aandeel Brabanders dat hier geen vertrouwen in heeft is gestegen van 15% naar 21%.
- 45% van de Brabanders vertrouwt erop dat we in de toekomst volledig gebruik maken van duurzame energiebronnen.
- Minder Brabanders hebben vertrouwen in de overgang naar een duurzame landbouw in Brabant (32% ten opzichte van 37% vorig jaar).
- 44% van de Brabanders heeft vertrouwen in het idee dat grondstoffen oneindig vaak (her)gebruikt kunnen en moeten worden. Ten opzichte van vorig jaar is men meer gematigd en geven meer Brabanders een neutraal antwoord op deze stelling (van 30% naar 35%). Brabanders lijken dus in iets mindere mate overtuigd te zijn van de mogelijkheid dat grondstoffen oneindig vaak (her)gebruikt kunnen worden ten opzichte van vorig jaar.
- Meer Brabanders zijn van mening dat de overheid bereid moet zijn veel te besteden om ervoor te zorgen dat iedereen in Nederland mee kan doen met het verduurzamen van de eigen woning (74% ten opzichte van 67% vorig jaar). Het percentage Brabanders dat het hiermee oneens is, is gedaald van 6% naar 4%.
- Rond de 60% van de Brabanders geeft aan dat ze door de keuzes die zij maken kunnen helpen bij het tegen gaan van de klimaatverandering en dat ze verantwoordelijk zijn bij te dragen aan de stikstofreductie. Dit is vergelijkbaar met vorig jaar.

Duurzame verstedelijking, vitaal platteland en mobiliteit

- Meer Brabanders maken zich zorgen over het tekort aan betaalbare koopwoningen voor starters en over het tekort aan sociale huurwoningen in Brabant (81% ten opzichte van 71% vorig jaar). 78% van de Brabanders maakt zich zorgen over het tekort aan sociale huurwoningen. Vorig jaar was dit 69%.
- Meer Brabanders maken zich zorgen over de leefbaarheid in Brabantse dorpen (42% ten opzichte van 36% vorig jaar). Ook is het percentage Brabanders dat zich hier geen zorgen over maakt ten opzichte van vorig jaar gedaald van 23% naar 19%.
- Het aantal Brabanders dat het groeiende aantal distributiecentra een bedreiging vindt voor de uitstraling van het Brabantse landschap is ten opzichte van vorig jaar gelijk gebleven (40%).
- Minder Brabanders geloven in vernieuwende duurzame verkeersoplossingen om doorstroming te garanderen (40% ten opzicht van 47% vorig jaar). Ook zien we dat het percentage Brabanders dat niet gelooft in vernieuwende duurzame verkeersoplossingen om doorstroming te garanderen is gestegen (16% ten opzichte van 13% vorig jaar).
- Bijna de helft van de Brabanders verwacht over 15 jaar in een elektrische auto of een voertuig op andere duurzame brandstof te rijden (47%).

Duurzame concurrerende economie

- Meer dan de helft van de Brabanders heeft vertrouwen in de ontwikkeling van de Brabantse economie (58%). Dit is vergelijkbaar met vorig jaar.
- Minder Brabanders geven aan te verwachten dat ze zich voldoende kunnen aanpassen aan nieuwe competenties die van ze gevraagd worden op het werk (50% ten opzichte van 55% vorig jaar).

- Minder Brabanders dan vorig jaar vinden het belangrijk om een leven lang te kunnen leren (67% ten opzichte van 74% vorig jaar).
- Meer Brabanders maken zich zorgen over het feit dat er binnen bepaalde beroepsgroepen moeilijk aan goed personeel te komen is (62% ten opzichte van 54% vorig jaar). Ook is het percentage Brabanders dat zich hierover geen zorgen maakt gedaald van 10% naar 7%.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Algemeen	3
2.1	Het geluksgevoel van Brabanders neemt (weer) toe	3
2.2	Wat gaat er (niet) goed in Brabant?	4
2.3	Welke uitdagingen zien Nederlanders?	6
2.4	Brabanders minder positief over de overheid	7
2.5	Hét nieuwsbericht van 2021 en grootste uitdaging voor 2022	8
3	Gezonde en veilige leefomgeving	9
3.1	Gezondheid	9
3.1.1	Meer zorgen over gezond oud kunnen worden	9
3.2	Veiligheid, ondermijning en vertrouwen	10
3.2.1	Zorgen over ondermijning stabiel	10
3.2.2	Minder vertrouwen in (politieke) instanties	12
3.2.3	Brabanders ervaren meer wrijving tussen groepen in de samenleving	14
4	Energietransitie en klimaatproof Brabant	16
4.1	Klimaatverandering en landbouw in Brabant	16
4.1.1	Vertrouwen in overgang naar duurzame landbouw afgenomen	17
4.1.2	Vertrouwen in circulaire economie stabiel	17
4.1.3	Brabanders bewust van hun eigen rol in de klimaatopgave	18
5	Duurzame verstedelijking, vitaal platteland en mobiliteit	20
5.1	Duurzame verstedelijking	20
5.1.1	Toenemende zorgen over het woningtekort en de stijgende woningprijzen	20
5.1.2	Leefbaarheid en leefomgeving in Brabantse dorpen onder druk	21
5.2	Mobiliteit	22
5.2.1	Minder vertrouwen in duurzame verkeersoplossingen	22
6	Duurzame concurrerende economie	23
6.1	Vertrouwen in economie is stabiel	23
6.2	Meer twijfel over aanpassingsvermogen aan nieuwe competenties en een leven lang leren minder belangrijk	23
6.3	Toenemende zorgen over de beschikbaarheid van goed personeel	24
7	Onderzoeksverantwoording	26
	Referenties	29
	Bijlage A De vragenlijst	30

1 Inleiding

Sinds 2017 onderzoekt Het PON² jaarlijks in opdracht van provincie Noord-Brabant hoe Brabanders denken over zaken die spelen in de (Brabantse) samenleving. Er wordt onder andere gevraagd naar wat volgens hen goed gaat, waar de uitdagingen liggen, hoe het gesteld is met het (politiek) vertrouwen en hoe zij denken over diverse stellingen die relevant zijn binnen een aantal actuele opgaven.

Burgerperspectief 2022

Dit jaar, begin 2022, zijn Brabanders opnieuw door Het PON & Telos bevestigd. De vragenlijst stond uit van maandag 10 tot en met maandag 17 januari. In totaal hebben 1.306 Brabanders de vragenlijst ingevuld. De vragenlijst is uitgezet onder Brabantse leden van PanelClix. Meer informatie over de achtergrond van het onderzoek leest u in hoofdstuk 7 Onderzoeksverantwoording.

Mogelijke gevolgen coronacrisis

Ten tijde van de uitvoering van de meting hadden we nog altijd te maken met de beperkingen door het coronavirus. Op het moment van de meting zaten we (deels) in een lockdown met onder andere de volgende maatregelen: mensen werken thuis, onderwijs en kinderopvang zijn gesloten (tot 9 januari 2022), niet essentiële winkels en horecagelegenheden zijn dicht, contactberoepen worden niet uitgevoerd en er mogen maar maximaal 2 personen per dag thuis op bezoek komen. Deze maatregelen, met uitzondering van het sluiten van de scholen en kinderopvang, waren van kracht van zondag 19 december 2021 tot en met vrijdag 14 januari 2022³. In totaal hebben we al bijna twee jaar te maken met de coronacrisis, die allerlei beperkingen en onzekerheden met zich meebrengt. De coronacrisis heeft invloed op persoonlijke, politieke en maatschappelijke opvattingen van burgers. Dit moeten we dus ook zeker in acht nemen bij het vergelijken van de resultaten van 2022 met de voorgaande jaren.

Leeswijzer

De resultaten van deze zesde meting leest u in dit rapport: Brabantse burgers in beeld 2022 (kortweg 'Burgerperspectief').

Het rapport start met een algemeen hoofdstuk (hoofdstuk 2) waarin we kijken hoe het gaat met de Brabanders en welke kansen en uitdagingen zij voor Brabant zien. In de hoofdstukken drie tot en met zes beschrijven we een viertal opgaven aan de hand van het perspectief van de inwoners van Brabant:

- Gezonde en veilige leefomgeving (inclusief leefbaarheid)
- Energietransitie en klimaatproof Brabant
- Duurzame verstedelijking, vitaal platteland en mobiliteit
- Duurzame concurrerende economie

² Het PON is sinds januari 2019 samengegaan met Telos en heet sindsdien het PON & Telos

³ www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19

Tot slot beschrijven we in hoofdstuk zeven de achtergrond en methode van het onderzoek. In de bijlage is de vragenlijst weergegeven (Bijlage A).

In een apart tabellenboek zijn alle resultaten uitgesplitst per COROP-regio weergegeven. Wanneer er significante verschillen tussen COROP-regio's zijn, benoemen we dit in dit rapport. Omwille van de leesbaarheid spreken we van regio's.

Vergelijking in de tijd

We vergelijken de resultaten waar mogelijk met de eerdere metingen in 2017, 2018, 2019, 2020 en 2021. Getoetst is of de resultaten van de huidige meting significant afwijken van de meting in 2021. We hebben in het rapport daar waar zich significante verschillen voordoen tussen de meting van 2022 en de meting van 2021 aangeduid met **blauw (toename)**, dan wel **grijs (afname)**.

Vergelijking met landelijke cijfers

Waar mogelijk leggen we in dit rapport een link met landelijke cijfers. We verwijzen onder andere naar cijfers uit de laatste kwartaalrapportage van Burgerperspectieven van het SCP. Verwijzingen naar rapportages of andere documenten zijn voorzien van een eindnoot. Aan het einde van het rapport vindt u alle gebruikte referenties.

2 Algemeen

In dit hoofdstuk schetsen we een algemeen beeld over de perspectieven van Brabanders: hoe gaat het op dit moment met de inwoners van Brabant? Met welke thema's gaat het volgens hen goed in Brabant? En welke thema's vormen voor Brabant de grootste uitdaging?

2.1 Het geluksgevoel van Brabanders neemt (weer) toe

Door Brabanders te vragen naar hun geluksgevoel brengen we het subjectieve welzijn in beeld.

Tabel 1 Perspectief van Brabanders – Geluksgevoel (%)

	n	4 of lager	5 en 6	7 of hoger
Hoe gelukkig voel je je vandaag?	1252	6	17	77
Hoe gelukkig voelde je je afgelopen maand?	1137	7	21	72

Bijna drie kwart van de Brabanders beoordeeld het geluksgevoel in de afgelopen maand met een 7 of hoger (72%). Vorig jaar lag dit aandeel op 67%.

Tabel 2 Perspectief van Brabanders – Geluksgevoel vergeleken in de tijd (gemiddelde score)

	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Hoe gelukkig voel je je vandaag?	7,3	7,0	7,4	7,3	8,1	8,3
Hoe gelukkig voelde je je afgelopen maand?	7,0	6,8	7,2	7,1	8,2	8,1

Het subjectieve welzijn van de Brabantse bevolking is ten opzichte van 2021 gestegen. In 2021 was het gemiddelde geluksgevoel gedaald ten opzichte van 2020, dit jaar zien we weer een stijging.

De respondenten konden bij de vragen over hoe gelukkig ze zich voelden een toelichting geven. Vaak wordt hier aangegeven dat mensen zich beperkt voelen door de geldende coronamaatregelen. Daarnaast worden privéomstandigheden, zoals ziekten van zichzelf of geliefden en (werk)stress regelmatig genoemd als reden voor ongelukkigheid.

Cijfers van het CBS laten zien dat in 2020 het Nederlanders van 18 jaar gemiddeld een 7,7 geven als score om aan te geven in welke mate zij zich een gelukkig mens voelen. Deze gemiddelde score is stabiel sinds 2017. Op dit moment zijn er nog geen recentere gegevens beschikbaar¹.

2.2 Wat gaat er (niet) goed in Brabant?

We vroegen aan Brabanders op welke terreinen zij vinden dat het goed gaat met Brabant en op welke thema's zij juist uitdagingen zien voor de provincie. We zien hierin een aantal verschuivingen ten opzichte van de vorige meting in 2021.

Tabel 3 Op welke terreinen vind je dat het goed gaat in Brabant?
Je mag maximaal drie antwoorden aanklikken (n=1276/%)

	2022	2021	2020
Werkgelegenheid	37	27	51
Onderzoek en technologie	24	27	33
Mobiliteit (openbaar vervoer en wegen)	17	20	16
Onderwijs	14	21	16
Bescherming tegen het water	13	15	17
Veiligheid op straat	11	14	8
(Gezondheids)zorg	9	11	10
Kunst en cultuur	9	7	20
Landbouw	7	6	3
Dierenwelzijn	4	4	4
Huisvesting	3	5	5
Terrorisme	3	4	4
Integratie van minderheden (vluchtelingen en migranten)	3	3	6
Armoede	3	3	3
Milieuproblemen en klimaatverandering	2	3	3
Anders	0	0	1
Geen van deze	5	4	5
Dat weet ik niet	24	22	12

Anders dan vorig jaar, toen werkgelegenheid de eerste plaats moest delen met onderzoek en technologie, staat werkgelegenheid nu op een duidelijke eerste plaats. In 2022 vindt 37% van de Brabanders dat het goed gaat met de werkgelegenheid in de provincie. Vorig jaar constateerden we een daling in het aandeel Brabanders dat van mening was dat het goed gaat op dit thema, nu zien we weer een stijging. Op de tweede plaats wordt het terrein onderzoek en technologie als vaakst gekozen als thema waar het goed mee gaat. Dit terrein werd in 2021 door 27% van de Brabanders gekozen, in 2022 werd dit door 24% van de Brabanders gekozen, er is dus een kleine daling te zien ten opzichte van 2021. De top 2 blijft hiermee onveranderd ten opzichte van vorig jaar.

Ten opzichte van 2021 is de grootste daling te zien op het terrein onderwijs: van 21% in 2021 naar 14% in 2022. Daarnaast zijn ook de terreinen veiligheid op straat en huisvesting door minder Brabanders dan in 2021 als thema aangevinkt waarop het goed gaat in Brabant.

Milieuproblemen en klimaatverandering, integratie van minderheden, armoede, bestrijding van terrorisme, huisvesting en dierenwelzijn staan onder aan de lijst van de thema's waar Brabanders het goed mee vinden gaan (<5%).

Vergelijkbaar met de vorige meting, geeft 24% aan niet te weten op welke terreinen het goed gaat in Brabant. Ten opzichte van twee jaar geleden, lijken Brabanders iets minder uitgesproken te zijn over wat er goed gaat in Brabant en vaker 'dat weet ik niet' in te vullen. Mogelijk heeft dit te maken met de onzekere situatie die de coronacrisis met zich meebrengt.

In de regio Zuidoost Brabant valt op dat zowel werkgelegenheid als onderzoek en technologie vaker wordt gekozen als terrein waarop het goed gaat ten opzichte van de andere regio's. Onderwijs wordt in deze regio minder vaak gekozen. In de regio Midden Brabant wordt onderwijs juist vaker gekozen en werkgelegenheid minder vaak, alhoewel dit laatste terrein ook in regio Midden Brabant op een duidelijke eerste plek staat. In de regio West Brabant wordt het terrein onderzoek en technologie minder vaak gekozen. Dit terrein staat dan ook niet op tweede maar samen met onderwijs op een gedeelde derde plaats van terreinen waarmee het goed gaat in Brabant (tabel 2 in tabellenboek).

Tabel 4 Op welke terreinen liggen volgens jou op dit moment de grootste uitdagingen voor Brabant? Je mag maximaal drie antwoorden aanklikken (n=1278/%)

	2022	2021	2020
Huisvesting	56	35	35
(Gezondheids)zorg	46	46	44
Veiligheid op straat	29	26	37
Milieuproblemen en klimaatverandering	24	24	37
Armoede	21	18	11
Onderwijs	15	18	16
Werkgelegenheid	13	28	13
Landbouw	11	13	23
Mobiliteit (openbaar vervoer en wegen)	9	8	22
Integratie van minderheden (vluchtelingen en migranten)	8	9	9
Dierenwelzijn	4	5	6
Bescherming tegen het water	4	1	2
Kunst en cultuur	3	6	2
Onderzoek en technologie	3	5	4
(Bestrijding van) terrorisme	3	4	4
Anders	3	4	7
Geen van deze	0	0	0
Dat weet ik niet	7	7	2

Brabanders zien in 2022 de grootste uitdagingen op het terrein huisvesting. Dit is een verschuiving ten opzichte van de voorgaande jaren. Volgens 56% van de Brabanders liggen op dit moment de grootste uitdagingen op het terrein huisvesting. In 2021 en 2020 was dit nog 35%. Net als vorig jaar zien Brabanders (ook) grote uitdagingen voor de gezondheidszorg (46%). Het thema gezondheidszorg verschuift hiermee van een eerste naar tweede plek. De derde plek blijft stabiel: veiligheid op straat.

Op het terrein van werkgelegenheid zien Brabanders minder uitdagingen ten opzichte van vorig jaar. Dit strookt met het beeld dat ruim een derde vindt dat het goed gaat met de werkgelegenheid in Brabant (Tabel 3). In 2021 vond 28% van Brabanders dat er op het terrein van werkgelegenheid uitdagingen lagen, in 2022 is dit gedaald naar 13%.

Daarnaast zien minder Brabanders een uitdaging op het gebied van kunst en cultuur ten opzichte van vorig jaar en iets meer Brabanders uitdagingen op het terrein bescherming tegen water. Opvallend is dat ook iets minder Brabanders uitdagingen zien op het gebied van onderwijs, terwijl het aandeel dat aangeeft dat het goed gaat in Brabant op dit thema ook sterk is afgenomen.

Antwoorden die gegeven worden bij 'anders, namelijk' lopen erg uiteen en laten zich lastig samenvatten. Criminaliteit, o.a. drugscriminaliteit en de bestrijding daarvan wordt het vaakst genoemd. De andere antwoorden zijn divers en gaan o.a. over de volgende onderwerpen: energietransitie, ongelijkheid, immigratie, lichaamsbeweging en verkeersveiligheid.

In de regio Midden Brabant valt op dat armoede vaker als een terrein met de grootste uitdagingen wordt gezien. In de regio Noordoost Brabant juist minder vaak (tabel 3 in tabellenboek).

2.3 Welke uitdagingen zien Nederlanders?

Er is ook weer landelijk onderzoek gedaan naar het perspectief van Nederlanders op uitdagingen voor onze samenleving. In de kwartaalrapportage Burgerperspectieven van het SCP 2021|4 is aan Nederlanders gevraagd om in eigen woorden aan te geven wat zij als de grootste problemen en sterkste punten van Nederland zien.² Deze meting heeft in oktober 2021 plaatsgevonden. In het landelijke onderzoek is te zien dat de gezondheidszorg en de coronacrisis niet langer bovenaan staan als het nationaal probleembesef. Zorgen over de druk en de kwaliteit van de gezondheidszorg zijn er nog steeds, maar worden minder vaak genoemd ten opzichte van de metingen in 2020 en in het voorjaar van 2021. Zorgen over politiek en bestuur staat op de eerste plaats, nauw gevolgd door zorgen over de gezondheids- en ouderenzorg. Op de derde plaats staat zorgen over economie en inkomen. Deze zorgen gaan vaker over de groeiende kloof tussen arm en rijk en stijgende kosten van levensonderhoud. Ook wordt specifiek de woningnood vaker dan eerder genoemd.

Bij de sterke punten wordt de gezondheidzorg, economie en inkomen het vaakst genoemd. Met samenleven en vrijheid op een gedeelde derde plaats. Waar inkomensverschillen door

velen als probleem worden gezien, vindt men de economische situatie in het algemeen een sterk punt.

Alhoewel de onderzoeken niet 1 op 1 met elkaar te vergelijken zijn - onder andere door het gebruik van verschillende vraagmethoden - zien we vergelijkbare zorgen bij Brabanders. De gezondheidszorg als terrein waarop volgens Brabanders de grootste uitdagingen zijn, is dit jaar ingehaald door het terrein huisvesting. Vorig jaar stond de gezondheidszorg duidelijk op de eerste plaats, nu op de tweede plaats. Zorgen over politiek en bestuur komen niet aan de orde in deze vraag, maar in de paragraaf over de overheid en vertrouwen zien we ook een duidelijke daling in de mate van vertrouwen in politiek en bestuur en zijn Brabanders negatiever over de inzet van de overheid. Kijken we naar wat goed gaat, dan zijn de resultaten iets minder goed te vergelijken. Wel zien we dat werkgelegenheid (economie) zowel landelijk als in Brabant genoemd wordt als terrein waarop het goed gaat.

2.4 Brabanders minder positief over de overheid

Net als voorgaande jaren vroegen we Brabanders om hun mening over de overheid. Er werden vier stellingen aan hen voorgelegd.

Tabel 5 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen? (%)

		n	(Helemaal) eens	Noch eens, noch oneens	(Helemaal) oneens
De overheid doet onvoldoende voor mensen zoals ik	2022	1183	39	38	22
	2021	1177	30	37	33
	2020	581	36	33	31
Mensen zoals ik hebben geen enkele invloed op wat de overheid doet	2022	1202	58	25	17
	2021	1189	46	25	30
	2020	675	45	20	36
De meeste politici zijn bekwame mensen die weten wat ze doen	2021	1192	24	35	41
	2021	1179	35	36	29
	2020	672	26	30	45
Kamerleden en ministers geven niet veel om wat mensen zoals ik denken	2022	1179	50	31	19
	2021	1178	38	31	31
	2020	659	44	29	27

Ten opzichte van vorig jaar zijn Brabanders negatiever over wat de overheid voor ze doet, wat voor invloed mensen zelf hebben op de overheid, hoe bekwaam politici zijn en of Kamerleden en ministers iets geven om wat mensen denken.

Vier op de tien Brabanders (39%) zijn van mening dat de overheid onvoldoende doet voor mensen zoals henzelf. In 2021 lag dit aandeel op 30%. Brabanders geven vaker aan (58%) dat mensen zoals henzelf geen enkele invloed hebben op wat de overheid doet, ten opzichte van vorig jaar (46%). Een kwart van de Brabanders (24%) is van mening dat politici bekwame mensen zijn die weten wat ze doen. Dit zijn minder Brabanders dan in 2021 (30%).

Brabanders zijn vaker van mening (50%) dat Kamerleden en ministers niet veel geven om wat mensen zoals henzelf denken, ten opzichte van vorig jaar (38%). Brabanders zijn minder positief over de overheid dan vorig jaar. Voor alle stellingen geldt dat de groep Brabanders die positief is kleiner is geworden en dat de groep die negatief is groter is geworden. Het aandeel dat zich neutraal uit is stabiel.

Landelijk perspectief op de overheid

Zoals eerder aangegeven zagen we in de kwartaalrapportage Burgerperspectieven van het SCP 2021|4 dat Nederlanders de meeste zorgen hebben op het gebied van politiek en bestuur.³ Het gaat over de lange formatie en onbetrouwbare politiek. Ook werd de (afwikkeling van de) toeslagenaffaire vaak genoemd. Mensen verwijten de regering vaker dan bij eerdere metingen zich vooral met zichzelf bezig te houden (de lange formatie) en geen visie of daadkracht te hebben om werk te maken van het inmiddels slepende dossier van de toeslagenaffaire.

Drie van de vier stellingen die we aan Brabanders hebben voorgelegd zijn ook aan Nederlanders voorgelegd. Landelijk zien we een vergelijkbaar beeld als in Brabant. 36% van de Nederlanders geeft aan dat de overheid onvoldoende doet voor mensen zoals zichzelf. 24% is het daar niet mee eens. 30% is van mening dat de meeste politici bekwame mensen zijn die weten wat ze doen. Eveneens 30% is het daar niet mee eens. Brabanders zijn het hier iets minder vaak mee eens en iets vaker mee oneens. 44% van de Nederlanders is van mening dat Kamerleden en ministers niet veel geven om wat mensen zoals zij zelf denken. 19% is het daar niet mee eens. Net als in Brabant, zijn Nederlanders minder positief over de overheid dan vorig jaar.

2.5 Hét nieuwsbericht van 2021 en grootste uitdaging voor 2022

In een open vraag konden Brabanders aangeven welk nieuwsbericht of welke actualiteit uit 2021 hen het meest is bijgebleven. 65% van de respondenten (848 respondenten) heeft hier een antwoord ingevuld. Op basis van de gegeven antwoorden hebben we een top 3 samengesteld van meest genoemde actualiteiten of nieuwsberichten uit 2021. De coronacrisis staat nog steeds op nummer 1 van de meeste genoemde actualiteit.

1 Coronacrisis of gerelateerde actualiteiten	- 567x genoemd
2 De aanslag op Peter R. de Vries	- 146x genoemd
3 Kabinetsformatie en de politiek in het algemeen	- 65x genoemd

Vorig jaar was de top 3 van meest genoemde actualiteiten: Coronacrisis of gerelateerde actualiteiten, presidentsverkiezingen in de USA en de zorgtoeslagaffaire. In een tweede open vraag konden Brabanders aangeven wat in hun ogen de grootste uitdaging is voor 2022 is. 73% van de respondenten (957 respondenten) heeft hier een antwoord ingevuld. Net als vorig jaar overheersen antwoorden die gerelateerd zijn aan de coronacrisis. Veel respondenten hopen net als vorig jaar dat we in 2022 de coronacrisis achter ons kunnen laten.

3 Gezonde en veilige leefomgeving

De samenleving is complex en wordt steeds complexer. We focussen meer op brede welvaart dan alleen op economisch welvaart. Brede welvaart gaat in essentie over het welzijn van mensen. Het omvat alles wat mensen van waarde vinden voor het leiden van een goed leven. Kwaliteit van leven hangt af van bijvoorbeeld gezondheid, sociaal netwerk en de gesteldheid van de fysieke leefomgeving. Veel van de welvaartsaspecten die mensen ervaren komen voort uit interactie met hun dagelijkse leefomgeving; en dat dagelijks leven speelt zich in belangrijke mate op regionaal niveau af.⁴ We vroegen de Brabanders hun mening over verschillende onderwerpen die betrekking hebben op hun leefomgeving.

3.1 Gezondheid

Net als vorig jaar, zien Brabanders nog steeds grote uitdagingen voor de gezondheidszorg. Zoals we in het vorige hoofdstuk zagen, geeft net als vorig jaar, 46% aan belangrijke uitdagingen te zien op het terrein van de gezondheidszorg. De gezondheidszorg staat hiermee op nummer twee van het terrein met de grootste uitdagingen.

3.1.1 Meer zorgen over gezond oud kunnen worden

Tabel 6 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen?(%)

		n	(Helemaal) eens	Noch eens, noch oneens	(Helemaal) oneens	Weet niet/geen mening
Ik heb er vertrouwen in dat ik in de huidige Brabantse samenleving gezond oud kan worden	2022	1242	53	33	11	3
	2021	1224	58	29	9	5
	2020	764	56	23	16	2
Ik heb er vertrouwen in dat ik in de toekomstige Brabantse samenleving gezond oud kan worden	2022	1242	51	34	10	5
	2021	1224	56	30	8	6
	2020	764	56	29	12	3
Ik maak me zorgen over de luchtkwaliteit in mijn leefomgeving	2022	1254	39	35	24	2
	2021	1226	43	30	24	3
	2020	766	51	22	25	1

Dat de gezondheidszorg nog steeds als een terrein met grote uitdagingen wordt gezien, zien we ook terug in de mate van vertrouwen dat Brabanders hebben om gezond oud te kunnen worden in de huidige én de toekomstige Brabantse samenleving. Net iets meer dan de helft van de Brabanders heeft vertrouwen dat ze in de huidige én toekomstige Brabantse samenleving gezond oud kunnen worden. Dit aandeel is gedaald ten opzichte van 2021. Het aandeel Brabanders dat neutraal tegenover deze stellingen staat is gestegen.

We zien een dalende trend in het percentage Brabanders dat zich zorgen maakt over de luchtkwaliteit in zijn/haar leefomgeving. In 2021 maakte 43% hier nog zorgen over, in 2022 39%. Het aandeel Brabanders dat neutraal tegenover deze stelling staat is gestegen (35%).

In de regio Zuidoost Brabant wordt vaker aangegeven dat men zich zorgen maakt over de luchtkwaliteit in de leefomgeving ten opzichte van de andere regio's (tabel 6 in tabellenboek).

3.2 Veiligheid, ondermijning en vertrouwen

Ondermijning is een landelijk probleem, maar zeker ook in Brabant een groot vraagstuk. In het bestuursakkoord "Samen, Slagvaardig en Slim: Ons Brabant (2020-2023)" wordt genoemd dat "de ambitie blijft om gezamenlijk in Brabant de impact van de ondermijnende criminaliteit op de Brabantse samenleving aanzienlijk te verkleinen". De provincie doet dat samen met andere overheden.⁵

3.2.1 Zorgen over ondermijning stabiel

Aan Brabanders is een aantal stellingen voorgelegd met betrekking tot thema's die onder ondermijning vallen. Hoe denken zij hierover?

Tabel 7 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen?(%)

		n	(Helemaal) eens	Noch eens, noch oneens	(Helemaal) oneens
Ik maak me zorgen over drugscriminaliteit in Brabant (onder andere illegaal wiet verbouwen, XTC-labs)	2022	1214	68	18	13
	2021	1191	67	19	13
	2020	738	75	17	8
Ik maak me zorgen dat leegstaande bedrijfspanden en voormalig agrarische gebouwen gebruikt worden voor illegale praktijken	2022	1200	66	21	13
	2021	1176	64	22	14
	2020	738	66	22	12
De bedreiging van burgemeesters en wethouders in Brabant vind ik een probleem	2022	1174	72	21	7
	2021	1134	73	21	6
	2020	738	86	12	3

Ongeveer twee derde van de Brabanders is het eens met de voorlegde stellingen binnen het thema ondermijning. Van de Brabanders maakt 68% zich zorgen over drugscriminaliteit in Brabant. 66% van hen maakt zich zorgen dat leegstaande bedrijfspanden en voormalig agrarische gebouwen gebruikt worden voor illegale praktijken. Bijna driekwart van de Brabanders (72%) vindt de bedreiging van burgemeesters en wethouders in Brabant een probleem. We zien hierin geen significante verschillen ten opzichte van vorig jaar.

In regio West Brabant geven minder respondenten aan zich geen zorgen te maken dat leegstaande bedrijfspanden en voormalig agrarische gebouwen gebruikt worden voor illegale praktijken ten opzichte van de andere regio's (tabel 7 in tabellenboek).

Landelijk perspectief op ondermijning

De kwartaalrapportage Burgerperspectieven van het SCP 2021|4 laat zien dat relatief meer Nederlanders zich zorgen maken over criminaliteit en veiligheid ten opzichte van de metingen in 2020 en het voorjaar in 2021, maar niet substantieel vaker dan in de jaren voor de coronacrisis.⁶ In het rapport wordt niet expliciet gesproken over ondermijnende criminaliteit. Criminaliteit wordt veel genoemd in samenhang met de verruwing van normen en waarden en de bevolkingsdichtheid. Ook wordt het vrij spel van de criminaliteit in Nederland als maatschappelijk thema benoemt.

3.2.2 Minder vertrouwen in (politieke) instanties

Vertrouwen heeft een directe link met veiligheid. De mate waarin burgers op persoonlijk en maatschappelijk gebied zich veilig voelen wordt waarschijnlijk voor een belangrijk deel bepaald door de functie die de overheid in de zorg voor veiligheid vervult. En de wijze waarop de overheid functioneert, is weer van invloed op de mate waarin burgers hun overheid vertrouwen.⁷ We hebben Brabanders gevraagd hoe het staat met hun vertrouwen op een aantal terreinen.

Tabel 8 Perspectief van Brabanders – Vertrouwen (N=1.237/%)

		(Helemaal) eens	Noch eens, noch oneens	(Helemaal) oneens
Ik heb vertrouwen in de medemens	2022	58	32	10
	2021	62	27	11
	2020	74	24	3
	2019	71	19	11
	2018	66	24	10
	2017	70	24	6
Ik heb vertrouwen in de nationale overheid	2022	27	35	38
	2021	47	30	23
	2020	35	37	29
	2019	40	32	29
	2018	38	31	30
	2017	36	35	29
Ik heb vertrouwen in politie en justitie	2022	48	30	22
	2021	56	25	19
	2020	60	24	17
	2019	59	24	17
	2018	53	27	20
	2017	61	24	15
Ik heb vertrouwen in de manier waarop mijn gemeente wordt bestuurd	2022	44	40	16
	2021	49	33	18
	2020	48	30	22
	2019	49	32	19
	2018	43	34	24
	2017	41	36	23
Ik heb vertrouwen in het functioneren van de Brabantse overheid	2022	39	45	16
	2021	46	40	14
	2020	43	40	16
	2019	46	42	13
	2018	46	37	17
	2017	41	42	11
Ik heb vertrouwen in het functioneren van de veiligheidsregio's in Brabant	2022	50	37	12
	2021	56	31	13

58% van de Brabanders heeft vertrouwen in de medemens, 10% heeft geen vertrouwen. Waar we vorig jaar constateerden dat minder Brabanders vertrouwen hadden in de medemens ten opzichte van het jaar ervoor, zien we nu geen significante verandering ten opzichte van de vorige meting. Wel zien we dat de groep die neutraal antwoordt is gestegen van 27% in 2021 naar 32% in 2022.

Het vertrouwen in overheden en instanties is afgenomen ten opzichte van 2021. Bij alle items zien we een daling. Het vertrouwen in de nationale overheid is het sterkst gedaald, van 47% van de Brabanders dat vertrouwen had in 2021 naar 27% in 2022. Ook is het aandeel dat geen vertrouwen heeft flink gestegen, van 23% naar 38%.

Het aandeel Brabanders dat vertrouwen heeft in politie en justitie is gedaald van 56% naar 48%. Het aandeel dat vertrouwen heeft in het bestuur van de eigen gemeente is gedaald van 49% naar 44%, het aandeel dat vertrouwen heeft in het functioneren van de Brabantse overheid is gedaald van 46% naar 39% en het aandeel dat vertrouwen heeft in het functioneren van de veiligheidsregio's is gedaald van 56% naar 50%.

We zien met name een daling van het aandeel Brabanders dat vertrouwen heeft in overheden en een toename in het aandeel Brabanders dat een neutrale mening heeft. Met uitzondering van het vertrouwen in de nationale overheid: hier zien we ook een toename van de groep Brabanders die geen vertrouwen heeft.

Landelijk perspectief op vertrouwen

Landelijk zien we een vergelijkbaar beeld als in Brabant. De kwartaalrapportage Burgerperspectieven van het SCP 2021|4 laat zien dat het sociaal vertrouwen stabiel is en het vertrouwen in (politieke) instituties sterk gedaald is.⁸ 59% van de Nederlanders geeft aan over het algemeen vertrouwen te hebben in anderen, 12% zei dat niet te hebben. Dit is vergelijkbaar met de cijfers in Brabant.

Kijken we naar het vertrouwen in (politieke) instituties dan zien we ook landelijk een sterke daling. 40% geeft de regering een voldoende voor vertrouwen. Dit is een stuk lager dan aan het begin van de coronacrisis (73%) en ook lager dan voor de coronacrisis, toen ongeveer de helft van de Nederlanders een voldoende gaf. Het vertrouwen in de regering ligt daarmee lager dan gemiddeld in de afgelopen tien jaar. Het vertrouwen in de Tweede Kamer volgt eenzelfde ontwikkeling als het vertrouwen in de regering, maar ligt over het algemeen wel wat hoger dan dat in de regering. 48% gaf de Tweede Kamer een voldoende. Ook de tevredenheid met de politiek is gedaald naar 37%. Dit is aanzienlijk lager dan aan de start van de coronacrisis (75%) en ook lager dan in de periode ervoor (doorgaans tussen de 50 en 60%).

De belangrijkste motivatie die mensen noemden in de toelichting was hun ergernis over de langdurige formatie. Ook werd regelmatig de toeslagenaffaire en de recente coronamaatregelen genoemd.

3.2.3 Brabanders ervaren meer wrijving tussen groepen in de samenleving

Verschillen tussen groepen mensen kunnen invloed hebben op het veiligheidsgevoel van Brabanders. In hoeverre ervaren zij op dit moment wrijving tussen verschillende groepen in de (Brabantse) samenleving?

Tabel 9 Wrijving tussen groepen in Brabant volgens Brabanders – wrijving vergeleken in de tijd (gemiddelde score)

Gemiddelde mate van wrijving*	2022	2021	2020	2019
Mensen die het in dit land voor het zeggen hebben en de rest van de bevolking	6,5	6,1	6,4	6,4
Met een verschillende politieke voorkeur	6,0	5,6		
Mensen met en zonder een migratieachtergrond	5,9	5,9	5,7	5,8
Arme en rijke mensen	5,8	5,6	5,5	5,6
Verschillende religieuze groeperingen	5,7	5,8	5,5	5,7
Hoog- en laagopgeleiden	5,3	5,2	5,2	5,2
Agrariërs en niet-agrariërs	5,1	5,4	-	-
Ouderen en jongeren	5,0	5,0	4,8	4,6
Werkgevers en werknemers	4,7	4,8	4,7	4,9
Zieken en gezonde mensen	4,7	4,5	4,3	4,1

* (Gemiddeld cijfer, 1 is "helemaal geen wrijving" en 10 is "zeer veel wrijving").

Op basis van de gemiddelde score wordt net als vorig jaar de meeste wrijving ervaren tussen mensen die het in dit land voor het zeggen hebben en de rest van de bevolking. We zien een stijging in de gemiddelde mate van wrijving tussen deze groepen ten opzichte van het jaar 2021. Daarnaast zien we een stijging in de gemiddelde mate van wrijving tussen groepen met verschillende politieke voorkeur, arme en rijke mensen en zieke en gezonde mensen. Brabanders ervaren gemiddeld dus meer wrijving tussen deze groepen ten opzichte van vorig jaar. Ten opzichte van vorig jaar wordt gemiddeld minder wrijving ervaren tussen agrariërs en niet-agrariërs.

Tabel 10 Wrijving tussen groepen in Brabant volgens Brabanders (%)

	n	5 of lager	6 en 7	8 of hoger
Mensen die het in dit land voor het zeggen hebben en de rest van de bevolking	1149	28	44	28
Arme en rijke mensen	1140	46	35	20
Met een verschillende politieke voorkeur	1144	38	43	19
Verschillende religieuze groeperingen	1126	46	35	19
Mensen met en zonder een migratieachtergrond	1106	39	43	18
Hoog- en laagopgeleiden	1128	56	31	14
Ouderen en jongeren	1142	60	29	11
Agrariërs en niet-agrariërs	1095	58	31	10
Zieken en gezonde mensen	1134	66	24	10
Werkgevers en werknemers	1104	68	25	7

(Cijfer, 1 is "helemaal geen wrijving" en 10 is "zeer veel wrijving").

De ervaren wrijving tussen groepen wordt het meest waargenomen (8 of hoger) tussen mensen die het in dit land voor het zeggen hebben en de rest van de bevolking. Vorig jaar kwam dit item op de derde plek. Deze ontwikkeling sluit aan bij de dalende mate van vertrouwen in overheden en instanties zoals is besproken in de vorige paragraaf. Als tweede wordt dit waargenomen bij groepen arme en rijke mensen en als derde bij groepen met een verschillende politieke voorkeur.

De respondenten konden zelf nog groepen toevoegen waar tussen zij wrijving ervaren. Bij deze vraag werd het vaakst wrijving genoemd tussen mensen met en zonder migratieachtergrond, gevolgd door de wrijving tussen mensen die gevaccineerd zijn tegen het coronavirus en mensen die niet gevaccineerd zijn.

Landelijk perspectief op tegenstellingen tussen groepen

In de kwartaalrapportage Burgerperspectieven van het SCP 2021|4 wordt benoemd dat er in Nederland zorgen zijn over groeiende maatschappelijke tegenstellingen of verschillen.⁹ In relatie tot de coronacrisis is men bezorgd over de tweedeling tussen Nederlanders die gevaccineerd zijn tegen het coronavirus en die ongevaccineerd zijn en jongeren en ouderen. Daarnaast maken Nederlanders zich onder andere zorgen over de tweedeling tussen hoger- en lager opgeleiden, tussen etnisch-culturele bevolkingsgroepen en rijken en armen.

4 Energietransitie en klimaatproof Brabant

Om in 2030 49% minder CO₂ uit te stoten dan in 1990, maakt Nederland, en Brabant vanzelfsprekend ook, de komende jaren een energietransitie door. Er wordt afscheid genomen van fossiele energiebronnen en we bewegen richting meer duurzame energiebronnen. Daarbij moeten in 2050 alle woningen in Nederland verduurzaamd zijn. In het Bestuursakkoord "Samen, Slagvaardig en Slim: Ons Brabant (2020-2023)" lezen we dat de provincie gaat voor 50% duurzaam opgewekte energie in 2030 en dat de CO₂ uitstoot met 50% gereduceerd moet zijn ten opzichte van 1990. Bij het realiseren van deze doelstellingen vindt de provincie Noord-Brabant leveringszekerheid, draagvlak, draagkracht en het benutten van de economische kansen van de energietransitie cruciaal.

We hebben Brabanders onder meer gevraagd naar de zorgen die zij hebben over het klimaat, hun vertrouwen in de energietransitie en of zij zichzelf ook verantwoordelijk voelen voor het reduceren van stikstofuitstoot.

4.1 Klimaatverandering en landbouw in Brabant

Zorgen over klimaat stabiel, minder vertrouwen in energiebesparing

In hoofdstuk twee zagen we dat 'milieuproblemen en klimaatverandering' op de vierde plek staat als terrein waar de grootste uitdagingen voor Brabant liggen. Net als vorig jaar, geeft bijna een kwart van de Brabanders (24%) aan dat ze 'milieuproblemen en klimaatverandering' als één van de terreinen zien met de grootste uitdaging voor Brabant.

Tabel 11 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen? (%)

		n	(Helemaal) eens	Noch eens, noch oneens	(Helemaal) oneens	Weet niet/geen mening
Ik maak me zorgen over het klimaat	2022	1254	59	26	13	2
	2021	1226	58	26	15	2
	2020	766	63	23	13	0
Ik heb er vertrouwen in dat we in de toekomst voldoende kunnen besparen op energieverbruik	2022	1254	38	36	21	4
	2021	1226	48	32	15	5
	2020	766	45	29	23	2
Ik heb er vertrouwen in dat we in de toekomst volledig gebruik maken van duurzame energiebronnen (zon, wind, waterkracht, bodem, buitenluchtwarmte en biomassa)	2022*	1254	45	35	16	5

*deze vraag is nieuw toegevoegd aan de vragenlijst van 2022 en is dus niet te vergelijken met eerdere jaren.

Als we verder inzoomen, dan zien we dat het percentage Brabanders dat zich zorgen maakt over het klimaat ten opzichte van vorig jaar ongeveer gelijk is gebleven (van 58% naar 59%). Het vertrouwen dat we in de toekomst voldoende besparen op energieverbruik is gedaald (van 48% naar 38%). Zowel het percentage dat het hier niet mee eens is als het aandeel dat

hierop neutraal antwoord is gestegen (van 15% naar 21% niet mee eens en van 32% naar 36% neutraal).

Dit jaar is voor het eerst gevraagd of Brabanders erop vertrouwen dat we in de toekomst volledig gebruik maken van duurzame energiebronnen. 45% van de Brabanders is het (helemaal) eens met deze stelling en 16% is het (helemaal) oneens met deze stelling.

4.1.1 Vertrouwen in overgang naar duurzame landbouw afgenomen

Met betrekking tot het tegengaan van klimaatverandering zijn zowel op Europees niveau als binnen de Verenigde Naties verregaande afspraken gemaakt over het beperken van de uitstoot van broeikasgassen. Voor Nederland betekent dit dat we moeten komen tot een forse reductie van de emissie van broeikasgassen.¹⁰ Eén van de sectoren die daar een rol in speelt is de landbouw. Hoeveel vertrouwen heeft de Brabander in het aanpassingsvermogen van de landbouw?

Tabel 12 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stelling?(%)

		n	(Helemaal) eens	Noch eens, noch oneens	(Helemaal) oneens	Weet niet/ geen mening
Ik heb vertrouwen in de overgang van Brabant naar duurzame landbouw (onder andere terugdringen van uitstoot broeikasgassen veehouderij, duurzaam produceren)	2022	1254	32	40	19	9
	2021	1226	37	34	21	8
	2020	766	30	39	26	5

Waar we eerder een stijging zagen in de mate van vertrouwen van Brabanders in de overgang naar een duurzame landbouw in Brabant, zien we nu een weer een daling: van 37% naar 32%. Daarnaast zien we een stijging in het percentage Brabanders dat het noch eens, noch oneens is met deze stelling (van 34% naar 40%).

In de regio's Noordoost Brabant en Zuidoost Brabant is de groep mensen die geen vertrouwen heeft in de overgang naar een duurzame landbouw in Brabant groter dan in de andere twee regio's (tabel 11 in tabellenboek).

4.1.2 Vertrouwen in circulaire economie stabiel

In een circulaire economie worden grondstoffen oneindig vaak (her)gebruikt om verspilling te voorkomen. Een circulaire economie staat daarmee tegenover het huidige lineaire systeem waarbij grondstoffen worden omgezet in producten die na gebruik worden vernietigd. Hoe denken Brabanders hierover?

Tabel 13 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stelling?(%)

		n	(Helemaal) eens	Noch eens, noch oneens	(Helemaal) oneens	Weet niet/geen mening
Ik heb vertrouwen in het idee dat alle grondstoffen oneindig vaak (her)gebruikt kunnen en moeten worden om verspilling te voorkomen (circulaire economie)	2022	1254	44	35	15	6
	2021	1226	47	30	17	6
	2020	766	50	26	21	3

Minder dan de helft van de Brabanders (44%) heeft vertrouwen in het idee dat alle grondstoffen oneindig vaak (her)gebruikt kunnen en moeten worden om verspilling te voorkomen. 15% is het daar niet mee eens. Dit is vergelijkbaar met vorig jaar. Wel zien we dat meer Brabanders de stelling neutraal beantwoorden (van 30% in 2021 naar 35% in 2022). Brabanders lijken dus in iets mindere mate overtuigd van de mogelijkheid dat grondstoffen oneindig vaak (her)gebruikt kunnen worden ten opzichte van vorig jaar.

4.1.3 Brabanders bewust van hun eigen rol in de klimaatopgave

In de klimaatopgave heeft de burger ook een belangrijke rol. Hoe denken Brabanders hier over?

Tabel 14 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stelling?(%)

		n	(Helemaal) eens	Noch eens, noch oneens	(Helemaal) oneens	Weet niet/geen mening
Door de keuzes die ik maak, kan ik helpen klimaatverandering tegen te gaan	2022	1250	56	30	10	4
	2021	1225	58	28	10	4
	2020	763	61	25	9	5
De overheid moet bereid zijn veel te besteden om ervoor te zorgen dat iedereen in Nederland mee kan doen met het verduurzamen van de eigen woning	2022	1250	74	19	4	4
	2021	1225	67	22	6	5
	2020	763	79	14	5	2
Iedereen in de Brabantse samenleving, waaronder ikzelf, is verantwoordelijk om bij te dragen aan stikstofreductie	2022	1250	61	25	10	4
	2021	1225	60	26	10	4
	2020	763	69	19	9	3

Van de Brabanders geeft 56% aan dat ze door de keuzes die zij maken kunnen helpen bij het tegengaan van klimaatverandering. We zien dat Brabanders ten opzichte van 2021 vaker van mening zijn dat de overheid bereid moet zijn om veel te investeren zodat iedereen mee kan doen met het verduurzamen van de eigen woning. In 2021 was 67% het (helemaal) eens met de stelling en in 2022 74%. Ook zien we een daling in het aandeel Brabanders dat het (helemaal) oneens is met de stelling van 6% naar 4%. 61% van de Brabanders vindt dat iedereen, dus ook zichzelf, verantwoordelijk is voor de reductie van stikstof. Men lijkt zich dus zeker bewust van het feit dat klimaatveranderingen en stikstofuitstoot met elkaar te maken hebben.

Landelijk perspectief op klimaat

Kijken we naar de kwartaalrapportage Burgerperspectieven van het SCP van 2021|4, dan zien we dat zorgen over het klimaat weer vaker genoemd werden, maar nog niet zo vaak als vlak voor de coronacrisis. Milieu en klimaat staat op een zevende plek wat betreft de grootste maatschappelijke problemen.¹¹ We zien hierin wel een stijging ten opzichte van een jaar geleden. Daarnaast zijn meer Nederlanders van mening dat Nederland meer moet bijdragen aan het oplossen van internationale klimaatproblemen ten opzichte van een jaar geleden. 48% vindt dat Nederland meer moet bijdragen, in het vierde kwartaal van 2020 ging dit nog om 42%.

5 Duurzame verstedelijking, vitaal platteland en mobiliteit

Brabant bouwt aan een duurzame verstedelijking, een vitaal platteland en mobiliteit dit stad en platteland verbindt. Binnen deze opgave zijn diverse thema's erg actueel. In Brabant neemt het aantal bewoners en het aantal huishoudens toe¹². Door schaarste op de woningmarkt, stijgen de prijzen zowel bij huur- als koopwoningen. Dit is niet alleen een probleem in de steden, maar speelt ook buiten de steden. In en rond de steden neemt de drukte de komende jaren verder toe, terwijl op het platteland de uitdaging juist wordt om de kernen bereikbaar en aangesloten te houden. Ontwikkelingen, zoals meer thuiswerken en vaker online aankopen doen heeft invloed op de mobiliteitsbehoeften in Brabant¹³. Hoe denken Brabanders over ontwikkelingen op de woningmarkt, leefbaarheid in dorpen en mobiliteit?

5.1 Duurzame verstedelijking

5.1.1 Toenemende zorgen over het woningtekort en de stijgende woningprijzen

In hoofdstuk twee zagen we dat 'huisvesting', op de eerste plek staat als thema waar de grootste uitdagingen voor Brabant liggen. 56% van de Brabanders ziet huisvesting als een opgave.

Tabel 15 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stelling?(%)

	n	(Helemaal) eens	Noch eens, noch oneens	(Helemaal) oneens	Weet niet/geen mening	
Ik maak me zorgen over het tekort aan betaalbare koopwoningen voor starters in Brabant	2022	1242	81	13	3	3
	2021	1224	71	18	6	6
	2020	763	76	13	8	4
Ik maak me zorgen over het tekort aan sociale huurwoningen in Brabant	2022	1242	78	14	5	2
	2021	1224	69	17	8	7
	2020	763	72	15	8	4

De toegenomen zorgen over het tekort aan betaalbare koopwoningen voor starters en huurwoning in Brabant bevestigen de uitdaging die Brabanders zien op het gebied van huisvesting. 81% van de Brabanders maakt zich zorgen over het tekort aan betaalbare koopwoningen voor starters in Brabant. Dit aandeel is gestegen ten opzichte van vorig jaar, toen maakte 71% zich hier zorgen over. Ook zien we een stijging in het percentage Brabanders dat zich zorgen maakt over het tekort aan sociale huurwoningen in Brabant. In 2021 maakte 69% hier zorgen over, in 2022 78%. Bij beide onderwerpen zien we ook dat het aandeel Brabanders dat zich niet zorgen maakt is gedaald.

In de regio Zuidoost Brabant zijn meer respondenten het (helemaal) oneens met de stelling: 'ik maak me zorgen over het tekort aan sociale huurwoningen in Brabant' ten opzichte van de andere regio's (tabel 14 in tabellenboek).

5.1.2 Leefbaarheid en leefomgeving in Brabantse dorpen onder druk

Doordat steeds meer inwoners uit Brabantse dorpen vertrekken, komt de leefbaarheid hier onder druk te staan.

Tabel 17 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stelling?(%)

		n	(Helemaal) eens	Noch eens, noch oneens	(Helemaal) oneens	Weet niet/geen mening
Ik maak me zorgen over de leefbaarheid in Brabantse dorpen	2022	1242	42	35	19	5
	2021	1224	36	35	23	6
	2020	763	42	27	26	6
Het groeiende aantal distributiecentra vormt een bedreiging voor de uitstraling van het Brabantse landschap	2022	1242	40	34	19	7
	2021	1224	41	32	22	6
	2020	763	48	26	21	6

42% van de Brabanders maakt zich zorgen over de leefbaarheid in Brabantse dorpen. Dit is een stijging ten opzichte van vorig jaar (36%). We zien daarnaast een daling van het aandeel Brabanders dat het (helemaal) niet eens is met de stelling (van 23% in 2021 naar 19% in 2022). We zien, net als vorig jaar, dat twee vijfde (40%) de distributiecentra als een bedreiging ziet voor het Brabantse landschap.

In de regio West Brabant zijn meer respondenten van mening dat het groeiende aantal distributiecentra een bedreiging vormt voor de uitstraling van het Brabantse landschap ten opzichte van de andere regio's (tabel 15 in tabellenboek).

Landelijke perspectief op woningmarkt en leefbaarheid

Eerder benoemden we dat in Burgerperspectief 2021⁴ specifiek de woningnood vaker dan in eerdere metingen door Nederlanders werd genoemd als thema waar zij zich zorgen over maken.¹⁴ Dit thema was vóór de coronacrisis al aan een voorzichtige opmars bezig, werd vanwege de coronacrisis tijdelijk minder genoemd, en is nu weer als punt van zorg toegenomen. Nederlanders wijzen op het tekort aan (sociale) huurwoningen, de prijsstijgingen van koopwoningen en het tekort aan betaalbare koopwoningen. Ze stelden dat vooral jongeren en mensen in lager geschoolde beroepen geen kans krijgen hun leven op te bouwen.

5.2 Mobiliteit

5.2.1 Minder vertrouwen in duurzame verkeersoplossingen

In het bestuursakkoord "Samen, Slagvaardig en Slim: Ons Brabant (2020-2023)" staat dat de druk op de bereikbaarheid van Brabant toeneemt.¹⁵ Men geeft aan dat het belangrijk is dat uitvoering van mobiliteitsprojecten vol op stoom blijven en dat besluitvorming rondom nieuwe projecten niet tot vertraging mogen leiden. Een schaa sprong op het gebied van OV is ook cruciaal om Brabant bereikbaar te houden, zowel in de stad als in de kleine kernen en op het platteland.

In hoofdstuk twee was te lezen dat 17% van de Brabanders aangeeft dat ze vinden dat het met mobiliteit in Brabant goed gaat. Mobiliteit staat op de vierde plek van terreinen waarvan Brabanders vinden dat het goed gaat en op een negende plek van terreinen waarvan men vindt dat het een grote uitdagingen voor Brabant is.

We hebben aan Brabanders gevraagd of zij geloven in vernieuwende duurzame verkeersoplossingen en of zij verwachten zelf in de toekomst elektrisch te gaan autorijden.

Tabel 18 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen? (%)

		n	(Helemaal) eens	Noch eens, noch oneens	(Helemaal) oneens	Weet niet/ geen mening
Ik geloof in vernieuwende duurzame verkeersoplossingen om doorstroming te garanderen (anders dan meer asfalt en klassiek openbaar vervoer)	2022	1250	40	36	16	8
	2021	1225	47	31	13	9
	2020	764	50	23	18	8
Ik verwacht dat ik over 15 jaar in een elektrische auto rijd (of een voertuig op andere duurzame brandstof, zoals waterstof)	2022	1250	47	21	18	14
	2021	1225	49	19	20	12
	2020	764	53	17	18	12

Twee vijfde van de Brabanders gelooft in vernieuwende duurzame verkeersoplossingen om doorstroming te garanderen (40%). Dit is een afname ten opzichte van vorig jaar (47%). Ook zien we dat het percentage Brabanders dat niet gelooft in vernieuwende duurzame verkeersoplossingen om doorstroming te garanderen is gestegen (van 13% in 2021 naar 16%). Ook antwoorden meer Brabanders neutraal (31% in 2021, 36% in 2022).

Bijna de helft van de Brabanders verwacht over 15 jaar in een elektrische auto of een voertuig op andere duurzame brandstof te rijden (47%). Dit is vergelijkbaar met de vorige meting.

6 Duurzame concurrerende economie

Brabant wil in de komende tien jaar de internationaal concurrerende innovatieve economie verder verstevigen. Het streven is om ook in 2030 structureel in de kopgroep van innovatieleiders in Europa te staan.¹⁶ Een duurzaam concurrerende economie moet niet alleen bijdragen aan economische welvaart, maar ook aan het verbeteren van het sociale en ecologische kapitaal, ook wel de brede welvaart genoemd. De economie is daar een onderdeel van. We vroegen Brabanders naar hun vertrouwen in de economie en in de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt.

6.1 Vertrouwen in economie is stabiel

Tabel 19 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stelling?(%)

	n	(Helemaal) eens	Noch eens, noch oneens	(Helemaal) oneens	Weet niet/geen mening	
Ik heb vertrouwen in de ontwikkeling van de Brabantse economie	2022	1262	58	32	6	4
	2021	1227	60	29	6	5
	2020	769	63	27	5	5

Meer dan de helft van de Brabanders heeft vertrouwen in de ontwikkeling van de Brabantse economie (58%). Dit is vergelijkbaar met de vorige meting.

In de regio Zuidoost Brabant heeft men meer vertrouwen in de ontwikkeling van de Brabantse economie ten opzichte van de andere regio's (tabel 17 in tabellenboek).

Landelijke beeld: verwachtingen economie

In Burgerperspectieven van het SCP 2021|4 is niet gevraagd naar de mate van vertrouwen in de ontwikkeling van de economie, maar wel naar verwachtingen van de Nederlandse economie voor de komende twaalf maanden. In die cijfers zien we dat Nederlanders positiever zijn dan een jaar geleden. De meningen zijn wel erg verdeeld: 31% verwacht dat de economie slechter wordt, 37% verwacht dat de economie gelijk blijft en 32% verwacht dat de economie beter wordt.

6.2 Meer twijfel over aanpassingsvermogen aan nieuwe competenties en een leven lang leren minder belangrijk

Een gezonde arbeidsmarkt is een belangrijk onderdeel van een duurzame concurrerende economie. De arbeidsmarkt verandert steeds meer ten gevolge van ontwikkelingen als robotisering, digitalisering en kunstmatige intelligentie.¹⁷ Hierdoor verdwijnen bepaalde banen, maar ontstaan ook nieuwe banen waarvoor competenties vereist kunnen zijn waar werkzoekenden in veel gevallen niet over beschikken. In dat geval is het van belang dat werknemers zich gedurende hun loopbaan blijven ontwikkelen.

We hebben aan Brabanders gevraagd of zij verwachten dat zij zich aan kunnen passen aan nieuwe competenties die van hen gevraagd worden en of zij het van belang vinden om een leven lang te kunnen leren.

Tabel 20 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen?(%)

		n	(Helemaal) eens	Noch eens, noch oneens	(Helemaal) oneens	Weet niet/geen mening
Ik verwacht dat ik me voldoende kan aanpassen aan nieuwe competenties die van me gevraagd worden op mijn werk	2022	1262	50	20	5	25
	2021	1227	55	17	4	23
	2020	769	49	19	4	27
Ik vind het belangrijk om een leven lang te kunnen leren (mezelf te kunnen blijven ontwikkelen, bij te blijven)	2022	1262	67	24	7	2
	2021	1227	74	19	5	2
	2020	769	81	14	4	1

De helft van de Brabanders (50%) verwacht zich voldoende te kunnen aanpassen aan nieuwe competenties die van hen gevraagd wordt op hun werk. Waar we vorig jaar een stijging zagen ten opzichte van de eerdere meting, zien we nu weer een daling. Het percentage Brabanders dat het belangrijk vindt om een leven lang te kunnen leren (zichzelf te blijven ontwikkelen, bij te blijven) is 67%. Net als vorig jaar, zien we opnieuw een daling, van 74% in 2021 naar 67% in 2022. Het aandeel dat neutraal antwoordt is gestegen, van 19% naar 22%.

In de regio West Brabant geven minder respondenten aan te verwachten dat ze zich voldoende kunnen aanpassen aan nieuwe competenties die van ze gevraagd worden op het werk dan in de andere regio's. Ook geeft een groter deel aan dit niet te weten of hier geen mening over te hebben. In de regio's Noordoost Brabant en Zuidoost Brabant vinden meer respondenten het belangrijk om een leven lang te kunnen leren dan in de andere regio's. Respondenten uit de regio West Brabant geven vaker een neutraal antwoord op deze stelling (tabel 18 in tabellenboek).

6.3 Toenemende zorgen over de beschikbaarheid van goed personeel

Tabel 21 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stelling?(%)

		n	(Helemaal) eens	Noch eens, noch oneens	(Helemaal) oneens	Weet niet/geen mening
Ik maak me zorgen over het feit dat er binnen bepaalde beroepsgroepen moeilijk aan goed personeel te komen is	2022	1262	62	27	7	4
	2021	1227	54	31	10	5
	2020	769	72	19	5	4

Het aandeel Brabanders dat zich zorgen maakt over het feit dat er binnen bepaalde beroepsgroepen moeilijk aan personeel te komen is, is gestegen ten opzichte van vorig jaar. Toen gaf 54% van de Brabanders aan zich hier zorgen over te maken, dit jaar ligt het percentage op 62%.

Ook zien we dat het aandeel dat zich hier geen zorgen over maakt is gedaald van 10% naar 7%. Dit geldt eveneens voor de groep Brabanders die het hier noch eens, noch oneens mee is (van 31% naar 27%).

Tussen 2020 en 2021 zagen we juist een sterke daling in het aandeel Brabanders dat zich zorgen maakte over het feit dat er binnen bepaalde beroepsgroepen moeilijk aan goed personeel te komen is. Mogelijk is deze eerdere daling te verklaren vanuit de ontwikkelingen in de economie en werkgelegenheid als gevolg van de coronacrisis. In de kwartaalrapportage van Burgerperspectieven 2021|4 zagen we dat ook landelijk onderwerpen die door de coronacrisis wat op de achtergrond waren geraakt, nu weer meer aandacht krijgen.¹⁸

7 Onderzoeksverantwoording

In opdracht van de Provincie Noord-Brabant heeft Het PON & Telos Brabanders opnieuw bevestigd over ontwikkelingen in de Brabantse en Nederlandse samenleving via een online vragenlijstonderzoek. Het onderzoek stond uit van maandag 10 tot en met maandag 17 januari 2022. In totaal hebben 1.306 Brabanders de vragenlijst ingevuld (zie bijlage A voor de vragenlijst).

In de zomer van 2021 is Het PON & Telos voor de uitvoering van onze Brabantpanel-onderzoeken een samenwerking aangegaan met een externe partij om de kwaliteit van onze onderzoeken nu en in de toekomst te kunnen blijven borgen. Dit betekent dat we het Brabantpanel niet langer zelf beheren en we onze Brabantpanel-onderzoeken uitvoeren in samenwerking met PanelClix. Vorig jaar werd de vragenlijst voorgelegd aan het Brabantpanel en aan respondenten via PanelClix. Dit jaar werd de vragenlijst enkel voorgelegd aan respondenten via PanelClix⁴.

De resultaten van dit onderzoek zijn gewogen naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau om de respons ten aanzien van deze kenmerken representatief te maken voor de provincie Noord-Brabant. Dit houdt in dat de antwoorden die gegeven worden door deelnemers uit een ondervertegenwoordigde groep iets zwaarder meetellen dan die uit een oververtegenwoordigde groep. Met een respons van 1.306 ingevulde vragenlijsten kunnen we betrouwbare uitspraken doen voor de inwoners van Noord-Brabant.

Om inzicht te krijgen in samenstelling van de respondenten van dit onderzoek hebben we een aantal achtergrondvragen gesteld. In de onderstaande tabellen, vindt u een overzicht van achtergrondkenmerken van de respondenten die in de vragenlijst waren opgenomen. Deze cijfers zijn ongewogen.

Tabel 22 Respons naar geslacht

	Aantal	%
Vrouw	674	52
Man	630	48
Anders	2	0
<i>Niet ingevuld</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Totaal	1306	100

Tabel 23 Respons naar leeftijd

	Aantal	%
18 tot en met 29 jaar	159	12
30 tot en met 44 jaar	372	28
45 tot en met 54 jaar	215	16
55 tot en met 69 jaar	365	28
70 jaar en ouder	195	15
<i>Niet ingevuld</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Totaal	1306	100

⁴ De vragenlijst Burgerperspectief is uitgezet onder Brabantse leden van PanelClix. Een deel van de voormalige Brabantpanelleden is naar dit panel overgestapt.

Tabel 24 Respons naar opleidingsniveau

	Aantal	%
Laag	275	21
Midden	495	38
Hoog	536	41
<i>Niet ingevuld</i>	-	-
Totaal	1306	100

Tabel 25 Respons naar COROP-regio

	Aantal	%
Noordoost Brabant	275	27
Midden Brabant	495	24
Zuidoost Brabant	536	26
West Brabant	289	22
<i>Postcode niet ingevuld</i>	10	1
Totaal	1306	100

Tabel 26 Respons naar arbeidssituatie

	Aantal	%
In loondienst (voltijd)	472	36
In loondienst (deeltijd)	259	20
Zelfstandige zonder personeel (zzp)	46	4
Ondernemer met personeel	14	1
Werkloos/werkzoekend	34	3
(ten dele) Arbeidsongeschikt	79	6
Gepensioneerd	294	23
Vrijwilliger	13	1
Huisvrouw/-man	42	3
Scholier/student	37	3
Anders	11	1
<i>Onbekend</i>	5	0
Totaal	1309	100

Tabel 27 Respons naar voorkeur politiek partij*

	Aantal	%
VVD	165	13
PVV	157	12
SP	81	6
D66	75	6
GroenLinks	59	5
PvdA	57	4
CDA	54	4
Partij voor de Dieren	42	3
Forum voor Democratie	22	2
50plus	20	2
ChristenUnie	9	1
SGP	4	0
Denk	4	0
Ik stem blanco	37	3
Weet ik (nog) niet	388	30
Wil ik niet zeggen	22	2
Anders	87	7
<i>Onbekend</i>	23	2
Totaal	1306	100

* Als er op dit moment Tweede Kamerverkiezingen zouden zijn, op welke partij zou je dan stemmen?

Referenties

- ¹ CBS. Welzijn: kerncijfers, persoonskenmerken. Geraadpleegd op 31 januari 2022, van <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/82634NED/table?ts=1643879713065>
- ² Den Ridder, J., Vermeij, L., Maslowski, R., van 't Hul, L. (2021). Burgerperspectieven 2021|4. Den Haag: SCP.
- ³ Den Ridder, J., Vermeij, L., Maslowski, R., van 't Hul, L. (2021). Burgerperspectieven 2021|4. Den Haag: SCP.
- ⁴ Evenhuis, E., Weterings, A. & Thissen, M. (2020). Bevorderen van brede welvaart in de regio: keuzes voor beleid. Den Haag: Planbureau voor de leefomgeving (PBL).
- ⁵ Bestuursakkoord 2020-2023 (2020). Samen, Slagvaardig en Slim: Ons Brabant. 's-Hertogenbosch: Provincie Noord-Brabant.
- ⁶ Den Ridder, J., Vermeij, L., Maslowski, R., van 't Hul, L. (2021). Burgerperspectieven 2021|4. Den Haag: SCP.
- ⁷ Raad voor het openbaar bestuur (2011). Veiligheid en Vertrouwen - kernen van een democratische rechtstaat. Den Haag: Raad voor het openbaar bestuur (Rob).
- ⁸ Den Ridder, J., Vermeij, L., Maslowski, R., van 't Hul, L. (2021). Burgerperspectieven 2021|4. Den Haag: SCP.
- ⁹ Den Ridder, J., Vermeij, L., Maslowski, R., van 't Hul, L. (2021). Burgerperspectieven 2021|4. Den Haag: SCP.
- ¹⁰ WUR. Landbouw en Klimaatverandering. Geraadpleegd op 7 februari 2021, van <https://edepot.wur.nl/133557>
- ¹¹ Den Ridder, J., Vermeij, L., Maslowski, R., van 't Hul, L. (2021). Burgerperspectieven 2021|4. Den Haag: SCP.
- ¹² Provincie Noord-Brabant. De bevolkings- en woningbehoefteprognose Noord-Brabant. Geraadpleegd op 31 januari 2022, van <https://bevolkingsprognose.brabant.nl>
- ¹³ Provincie Noord-Brabant. Beleidskader mobiliteit koers 2030. Geraadpleegd op 31 januari 2022 van <https://www.brabant.nl/actueel/nieuws/verkeer-en-vervoer/2020/mobiliteit-in-brabant-verkeert-in-overgangsfase>
- ¹⁴ Den Ridder, J., Vermeij, L., Maslowski, R., van 't Hul, L. (2021). Burgerperspectieven 2021|4. Den Haag: SCP.
- ¹⁵ Bestuursakkoord 2020-2023 (2020). Samen, Slagvaardig en Slim: Ons Brabant. 's-Hertogenbosch: Provincie Noord-Brabant.
- ¹⁷ Dubbeldam, L., Vermeulen, P., Orbon, I., Du Long, K., Dagevos, J. & van Kasteren, H. (2018). Expeditiegids Brabant: opgaven, perspectieven en cijfers voor de Provinciale Statenverkiezingen 2019. Tilburg: het PON, Brabantadvies en Telos.
- ¹⁸ Den Ridder, J., Vermeij, L., Maslowski, R., van 't Hul, L. (2021). Burgerperspectieven 2021|4. Den Haag: SCP.

Bijlage A De vragenlijst

In deze bijlage is de vragenlijst opgenomen die is voorgelegd aan de Brabanders die meededen aan dit onderzoek.

Algemene vragen

1. Geef op een schaal van 0 tot en met 10 antwoord op de volgende vraag.
Hoe gelukkig voel je je vandaag?

Klik op de schaal om het handvat te plaatsen. 0 staat voor zeer ongelukkig en 10 staat voor zeer gelukkig.

2. Geef op een schaal van 0 tot en met 10 antwoord op de volgende vraag.
Hoe gelukkig voelde je je de afgelopen maand?

Klik op de schaal om het handvat te plaatsen. 0 staat voor zeer ongelukkig en 10 staat voor zeer gelukkig.

Als je wilt, kun je jouw antwoord op de vorige twee vragen toelichten.

3. Op welke terreinen liggen volgens jou op dit moment de grootste uitdagingen voor Brabant?

Je kunt maximaal drie antwoorden aanvinken.

- Werkgelegenheid
- (Gezondheids)zorg
- Armoede
- Onderwijs
- Veiligheid op straat
- Terrorisme
- Onderzoek en technologie
- Mobiliteit (openbaar vervoer en wegen)
- Bescherming tegen het water
- Huisvesting
- Milieuproblemen en klimaatverandering
- Dierenwelzijn
- Integratie van minderheden (vluchtelingen en migranten)
- Landbouw
- Kunst en cultuur
- Anders, namelijk: _____
- Geen van deze
- Dat weet ik niet

4. Op welke terreinen vind je juist dat het goed gaat in Brabant?

Je kunt maximaal drie antwoorden aanvinken.

- Werkgelegenheid
- (Gezondheids)zorg
- Armoede
- Onderwijs
- Veiligheid op straat
- Terrorisme
- Onderzoek en technologie

- Mobiliteit (openbaar vervoer en wegen)
- Bescherming tegen het water
- Huisvesting
- Milieuproblemen en klimaatverandering
- Dierenwelzijn
- Integratie van minderheden (vluchtelingen en migranten)
- Landbouw
- Kunst en cultuur
- Anders, namelijk: _____
- Geen van deze
- Dat weet ik niet

In de volgende 5 vragenblokken leggen we je diverse stellingen voor over verschillende thema's die spelen in de (Brabantse) samenleving.

5. In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen?

	Helemaal eens	Eens	Noch eens, noch oneens	Oneens	Helemaal oneens	Weet niet / geen mening
Ik vind het belangrijk om een leven lang te kunnen leren (mezelf te kunnen blijven ontwikkelen, bij te blijven).	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb vertrouwen in de ontwikkeling van de Brabantse economie.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik maak me zorgen over het feit dat er binnen bepaalde beroepsgroepen moeilijk aan goed personeel te komen is.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik verwacht dat ik me voldoende kan aanpassen aan nieuwe competenties die van me gevraagd worden op mijn werk.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6. In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen?

	Helemaal eens	Eens	Noch eens, noch oneens	Oneens	Helemaal oneens	Weet niet / geen mening
Ik heb vertrouwen in de overgang van Brabant naar duurzame landbouw (o.a. terugdringen van uitstoot broeikasgassen veehouderij, duurzaam produceren).	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik maak me zorgen over het klimaat.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb er vertrouwen in dat we in de toekomst voldoende kunnen besparen op energieverbruik.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb vertrouwen in het idee dat alle grondstoffen oneindig vaak (her)gebruikt kunnen en moeten worden om verspilling te voorkomen (circulaire economie).	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik maak me zorgen over de luchtkwaliteit in mijn leefomgeving.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb er vertrouwen in dat we in de toekomst volledig gebruik maken van duurzame energiebronnen (zon, wind, waterkracht, bodem, buitenluchtwarmte en biomassa)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen?

	Helemaal eens	Eens	Noch eens, noch oneens	Oneens	Helemaal oneens	Weet niet / geen mening
Ik geloof in vernieuwende duurzame verkeersoplossingen om doorstroming te garanderen (anders dan meer asfalt en klassiek openbaar vervoer).	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik verwacht dat ik over 15 jaar in een elektrische auto rijd (of een voertuig op andere duurzame brandstof, zoals waterstof).	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Door de keuzes die ik maak, kan ik helpen klimaatverandering tegen te gaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De overheid moet bereid zijn veel te besteden om ervoor te zorgen dat iedereen in Nederland mee kan doen met het verduurzamen van de eigen woning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Iedereen in de Brabantse samenleving, waaronder ikzelf, is verantwoordelijk om bij te dragen aan stikstofreductie	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8. In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen?

	Helemaal eens	Eens	Noch eens, noch oneens	Oneens	Helemaal oneens	Weet niet / geen mening
Ik maak me zorgen over drugscriminaliteit in Brabant (o.a. illegaal wiet verbouwen, XTC-labs).	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik maak me zorgen dat leegstaande bedrijfspanden en voormalig agrarische gebouwen gebruikt worden voor illegale praktijken.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De bedreiging van burgemeesters en wethouders in Brabant vind ik een probleem	☐	☐	☐	☐	☐	☐

9. In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen?

	Helemaal eens	Eens	Noch eens, noch oneens	Oneens	Helemaal oneens	Weet niet / geen mening
Ik maak me zorgen over het tekort aan betaalbare koopwoningen voor starters in Brabant	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik maak me zorgen over het tekort aan sociale huurwoningen in Brabant	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik maak me zorgen over de leefbaarheid in Brabantse dorpen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het groeiende aantal distributiecentra vormt een bedreiging voor de uitstraling van het Brabantse landschap	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb er vertrouwen in dat ik in de huidige Brabantse samenleving gezond oud kan worden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb er vertrouwen in dat ik in de toekomstige Brabantse samenleving gezond oud kan worden	☐	☐	☐	☐	☐	☐

De volgende vragen gaan over hoe je naar de Brabantse samenleving kijkt.

10. In elk land en in elke provincie is er wel eens wrijving tussen groepen.
 Hoe groot is, volgens jou, in Brabant de wrijving tussen de volgende groepen?
 (1= helemaal geen wrijving, 10=zeer veel wrijving)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Weet ik niet
Mensen met en zonder een migratie achter grond											
Mensen die het in dit land voor het zeggen hebben en de rest van de bevolking											
Verschillende religieuze groeperingen											
Werkgevers en werknemers											
Arme en rijke mensen											
Hoog- en laagopgeleiden											
Ouderen en jongeren											
Zieke en gezonde mensen											
Agrariërs en niet agrariërs											
Mensen met een verschillende politieke voorkeur											

11. Ervaar jij wrijving tussen andere groepen in Brabant? Zo ja, tussen welke groepen?

- Nee
- Ja, namelijk tussen de volgende groepen:

In dit blok vragen we je naar je mening over de politiek en instituties in het algemeen.

12. In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen?

	Helemaal eens	Eens	Noch eens, noch oneens	Oneens	Helemaal oneens	Weet niet / geen mening
De overheid doet onvoldoende voor mensen zoals ik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen zoals ik hebben geen enkele invloed op wat de overheid doet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De meeste politici zijn bekwame mensen die weten wat ze doen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kamerleden en ministers geven niet veel om wat mensen zoals ik denken	☐	☐	☐	☐	☐	☐

13. In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen?

	Helemaal eens	Eens	Noch eens, noch oneens	Oneens	Helemaal oneens	Weet niet / geen mening
Ik heb vertrouwen in de medemens	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb vertrouwen in de Brabantse economie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb vertrouwen in de nationale overheid	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb vertrouwen in politie en justitie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb vertrouwen in de manier waarop mijn gemeente wordt bestuurd	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb vertrouwen in het functioneren van de Brabantse overheid	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb vertrouwen in het functioneren van de Veiligheidsregio's ⁵ in Brabant	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Tot slot zijn we benieuwd naar wat voor jou hét moment van 2021 was en wat jij als grootste uitdaging voor 2022 ziet.

14. Welk nieuwsbericht of welke actualiteit uit 2021 is je het meest bijgebleven?

15. Wat zie jij als grootste uitdaging voor 2022?

⁵ Een veiligheidsregio is in Nederland een gebied waarin wordt samengewerkt door verscheidene besturen en diensten bij de uitvoering van taken op het terrein van brandweerzorg, rampen- en crisisbeheersing, geneeskundige hulpverlening, openbare orde en veiligheid.